

УДК 349.6

ВВК 67.9

Особливості адміністративної відповідальності у сфері забезпечення екологічної безпеки сільськогосподарської продукції

*Ст. викладач кафедри теорії та історії держави і права
Юридичного інституту
ПНУ ім. В. Стефаника С. М. Романко*

В структурі економіко-правового механізму забезпечення екологічної безпеки сільськогосподарської продукції поряд з організаційно-правовою (система законодавства у сфері забезпечення екологічної безпеки сільськогосподарської продукції (далі по тексті – ЗЕБСП), інституційною системою (адміністративним регулюванням та контролем) та функціональною системою, забезпечувальна система займає особливе місце.

Актуальність даної статті полягає в давно визрілій необхідності реформування застарілої системи адміністративної відповідальності у сфері ЗЕБСП, а наукова новизна статті - в авторському аналізі чинного законодавства та внесенні пропозицій вдосконалення адміністративної відповідальності у сфері ЗЕБСП. Метою даної статті є з'ясувати, які недоліки притаманні сучасному правовому регулюванню адміністративної відповідальності у сфері ЗЕБСП, і як їх усунути. Об'єктом дослідження в межах даної статті виступають деліктні правовідносини у сфері ЗЕБСП та особливості штрафних санкцій. Не вдаючись до теоретичної дискусії з приводу суті юридичної відповідальності, як це вже було зроблено в працях таких відомих науковців як Ю.С.Шемшученко, В.Л.Мунтян, В.В.Костицький, В.І.Андрейцев, С.М.Кравченко, Б.Г.Розовський, Н.І.Тітова [1] та дисертаційно-правовій літературі останніх років [2] і які не втратили своєї актуальності, зазначимо, що юридична відповідальність за екологічні правопорушення в цілому – це застосування передбачених законом заходів впливу до порушників законодавства про охорону довкілля. Це визначення в загальному актуально і для відповідальності у сфері ЗЕБСП. Підставою для юридичної відповідальності у сфері ЗЕБСП є вчинення правопорушення у цій сфері та наявність у законі прямої вказівки на передбачені санкції за порушення вимог законодавства. «В основі класифікації юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства лежить характер санкції, яка застосовується до вчинення правопорушення. Відповідно до цього

відповідальність поділяється на: кримінальну, дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну»[3,с.607]. Це твердження в повній мірі справедливо і для юридичної відповідальності у сфері ЗЕБСП. Розглянемо адміністративну відповідальність у сфері ЗЕБСП. Адміністративна відповідальність у сфері ЗЕБСП являє собою застосування уповноваженими органами і посадовими особами адміністративних стягнень до суб'єктів, винних у вчиненні адміністративного проступку у сфері ЗЕБСП. «Ця відповідальність є засобом оперативного впливу на правопорушників, оскільки застосовується вона в адміністративному, інколи в судовому порядку і для її застосування не вимагається підрахунку збитків.»[3,с.607]. Відповідно до чинного законодавства, за вчинення екологічного правопорушення застосовується одне із таких стягнень: штраф, попередження, конфіскація предметів, які були знаряддям правопорушення, позбавлення права займатися діяльністю, пов'язаною з деякими видами експлуатації природних ресурсів і охорони природи[4,с.48]. Найбільш поширеним адміністративним стягненням у галузі охорони природи є штраф. Закон України «Про охорону наколишнього природного середовища» не регулює питання накладення адміністративної та кримінальної відповідальності, залишаючи це питання на розгляд спеціального галузевого законодавства, бо містить відсилочну норму в ст.70. Якщо дослідити статті Кодексу України про адміністративні правопорушення які встановлюють адміністративну відповідальність у сфері ЗЕБСП, то можна зробити висновок, що відповідальність у цій сфері передбачена за:

1. Порушення встановленого порядку стандартизації та сертифікації продукції – (ст.ст.82-2,167, 169,170, 170-1, 172-1 КпАП).
2. Порушення встановленого порядку виробництва та реалізації продукції – (ст.ст. 42-1, 42-2, 42-3, 159, 160).
3. Порушення встановлених державою фітосанітарних, санітарних та ветеринарних норм і правил у сфері ЗЕБСП –(ст.42,105, ст.107, 90-1).
4. Невиконання законних розпоряджень посадових осіб уповноважених державних органів – (ст.188-5, 188-9, 188-11, 188-12).
5. Порушення виробництва продукції рослинництва – порушення законодавства про захист рослин: (ст.83-1, 104-1,).

6. Порушення встановленого порядку використання та охорони земель як основного засобу виробництва сільськогосподарської продукції (ст.52, 53, 83, 82, 82-4)
7. Порушення доступу та надання екологічної інформації у сфері ЗЕБСП – приховування, перекручення або відмова від надання повної та достовірної інформації за запитами посадових осіб і зверненнями громадян та їх об'єднань щодо безпеки утворення відходів та поводження з ними; відмова від надання чи несвоєчасне надання екологічної інформації (ст.82-3, 91-4 КпАП)
8. Порушення встановленого порядку забезпечення вимог загальної екологічної безпеки – (ст.91-1, 46-1, 95 КпАП)

Як бачимо із проведеної нами вище класифікації адміністративних проступків у сфері ЗЕБСП, незаслужено мала увага приділена в КпАП України регулюванню адміністративної відповідальності за порушення ветеринарного законодавства у цій сфері. Проте Закон України «Про ветеринарну медицину» на відміну від Закону України «Про карантин рослин», у ст.35 розділу X містить перелік правопорушень у сфері ЗЕБСП та розміри штрафів за їх вчинення. Адміністративно-правова відповідальність за порушення вимог до екологічної безпеки сільськогосподарської продукції цим Законом передбачена за недотримання ветеринарно-санітарних норм і правил щодо утримання, транспортування та реалізації тварин; зберігання, переробку, транспортування та реалізації продукції тваринного, а на ринках і рослинного походження; виробництва та реалізації ветеринарних препаратів, субстанцій, готових кормів, кормових добавок, здійснення лабораторної діагностики та наданням ветеринарних послуг; у таких випадках: порушення ветеринарно-санітарних правил, інструкцій щодо профілактики та ліквідації інфекційних хвороб тварин; невиконання заходів щодо карантину тварин або інших карантинних обмежень; переміщення через митний кордон без обов'язкового проведення ветеринарно-санітарної експертизи підконтрольних ветеринарному нагляду об'єктів; реалізацію ввезених на територію України продукції тваринного і рослинного походження, кормів для тварин, що не пройшли в Україні ветеринарно-санітарної експертизи; реалізацію на території України ветеринарних препаратів, субстанцій, готових кормів, кормових добавок та засобів ветеринарної медицини, не зареєстрованих в Україні; ухилення

від пред'явлення або неперед'явлення тварин для проведення ветеринарного огляду, обов'язкових заходів (дослідження, щеплення, обробки) щодо профілактики хвороб тварин, а також незабезпечення надійної фіксації тварин для проведення огляду (заходів; виготовлення харчових продуктів із сировини тваринного походження, забороненої для використання, у тому числі з м'яса трупів тварин, уражених електричним струмом, отруєних хімікатами, утоплених, а також вимушено забитих (дорізаних), що не пройшли ветеринарно-санітарної експертизи; ухилення від обов'язкової ветеринарно-санітарної експертизи продукції тваринного, а на ринках і рослинного походження; надання власником торговельних об'єктів дозволу на реалізацію тварин і продукції тваринного, а на ринках і рослинного походження, що не пройшли ветеринарно-санітарної експертизи; ухилення від виконання або неналежне виконання приписів державних інспекторів ветеринарної медицини. Сплата штрафів не звільняє суб'єктів господарювання від усунення допущених порушень і відшкодування завданих збитків у порядку, встановленому законодавством[5]. Справи про вищезазвані правопорушення розглядають Державний Департамент ветеринарної медицини та його територіальні органи та інспектори ветеринарної медицини не пізніш як через 2 місяці із дня вчинення правопорушення, а коли правопорушення триваюче – не пізніше як за 2 місяці з моменту його виявлення(ст.36). Штраф суб'єктом господарювання повинно бути сплачено на протязі 1 місяця з дня накладення стягнення. Перелік інших органів, уповноважених здійснювати накладення адміністративних стягнень на осіб, які вчинили адміністративний проступок у сфері ЗЕБСП, закріплено у наступних статтях КпАП України – ст.ст.236, 238, 238-1,238-2, 238-3, 238-4, 242-1, 244-4, 244-7. Крім того, правові норми щодо особливостей адміністративної відповідальності у сфері ЗЕБСП містяться і в інших спеціалізованих нормативно-правових актах, наприклад, Законах України «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції» (розділ V), «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» (розділ V), «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання»ст.20,21,22.

Як висновок, поділяємо твердження проф. В.В.Костицького про те, що «ми стоїмо перед фактом гострої необхідності кодифікації адміністративного законодавства в галузі охорони довкілля, оскільки інститут адміністративної відповідальності тут перестав бути важелем впливу в галузі охорони довкілля»[3, с.608]. Від себе хотілось би додати, що на нашу думку, система та розміри адміністративних штрафів давно застаріли, є мізерними та викликають швидше певні прояви зловживання правом у сфері ЗЕБСП, ніж утримання від них. Наприклад, за порушення законодавства про захист рослин встановлено штраф у розмірі: для громадян від 0,1 до 0,5 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, для посадових осіб – від 0,5 до 1 неоподаткованого мінімуму доходів громадян. І це при встановленому розмірі такого мінімуму. Аналогічні розміри штрафів передбачає склад ст.107 – порушення правил карантину тварин та інших ветеринарних правил. Штрафи, передбачені за інші правопорушення в цій сфері, не набагато більші, що свідчить про незабезпечення ефективного функціонування адміністративної відповідальності у сфері ЗЕБСП. При таких незначних покараннях збитків зазнають і організаційно-превентивні заходи у сфері ЗЕБСП, вони стають менш ефективними при таких незначних стягненнях. Очевидно, що адміністративна відповідальність у сфері ЗЕБСП так і буде недієздатною, якщо не провести реформування системи та розмірів штрафів за дані проступки, встановити більш високі розміри штрафів за повторне та систематичне порушення вимог у сфері ЗЕБСП. Можна сказати, що ці твердження частково взяті до уваги в проекті Закону України «Про загальну безпеку продукції», який містить регулювання відповідальності за порушення законодавства про загальну безпеку продукції. Система штрафів тут побудована на повній вартості продукції та стягненні певного відсотка від неї – наприклад, виробник, який на порушення вимог ч.1.ст4. даного законопроекту не подав належної інформації про продукцію, розміщену на ринку, накладається штраф у розмірі 10 % вартості продукції, на яку не подано інформацію, але не менше 60 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а у разі повторного порушення вимог ч.1ст.4 цього Закону протягом року — у розмірі 20 % від вартості продукції на яку не подано інформацію, але не менше 120 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Якщо

ж виробник або розповсюджувач продукції не повідомили про небезпеку її для споживання чи використання – 10 % вартості розміщеної на ринку небезпечної продукції, але не менше 60 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, повторне вчинення такого правопорушення протягом року – 20 % вартості продукції, але не менше 120 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян[6].

Література

1. Див.напр.: Шемшученко Ю.С. Правовые проблемы экологии. – К. – Наукова думка. – 1989. – 231с. - Розділ VI; Шемшученко Ю.С., Мунтян В.Л., Розовский Б.Г. Юридическая ответственность в области охраны окружающей среды. – К. – Наук.думка, 1978. – 279с., Андрейцев В.І. Право екологічної безпеки. – К.- Либідь. – 2003.
2. Див.напр.: Басай В.Д. Відповідальність за екологічні правопорушення. Автореф. дис. канд. юр. наук. – Львів. – 1996р., Котелевець А.В. Актуальні питання правозастосовчої діяльності у галузі екології. Автореф. дис. канд. юрид. наук. // Харківська Національна юридична Академія. – Х. – 2000; Куян І.А. Адміністративна відповідальність за екологічні правопорушення. Автореф. дис. канд. юрид. наук. НАН України, Інститут держави і права ім.Корецького. – К. – 2001,
3. Костицький В.В. Екологія перехідного періоду. Право, держава, економіка. К- 2003.
4. Шемшученко Ю.С. Административная ответственность в области охраны окружающей среды. – К.:»Знание», 1987. – 48с.
5. «Про ветеринарну медицину» Закон України від 25.06.1992р., ст.35
6. «Про загальну безпеку продукції» Проект Закону України №7562, ст.12

Ключові слова: ЗЕБСП - забезпечення екологічної безпеки сільськогосподарської продукції, адміністративна відповідальність, штраф.

ANNOTATION

This article is dedicated to the problems of administrative responsibility for the offences of the ecological safety of the agricultural products. The author analyzes existing law and law project in the sphere of stock-breeding and vegetation and purposes the ways to change this kind of responsibility in order to make the punishment harder. As a conclusion, author tells that the system of punishment in this sphere must be reformed as soon as its possible.